

LASTEKAITSETÖÖTAJATE KOOLITUSVAJADUSE ANALÜÜS

Kokkuvõte

Lastekaitseadus, mis hakkab kehtima 1. jaanuaril 2016 (kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>, edaspidi lastekaitseadus), näeb lastekaitsetöötajatele ette võimaluse täienduskoolitusteks, mis toetavad tööks vajalikku kompetentsust. Selleks, et koolitused suudaksid seda eesmärki täita, viidi läbi koolitusvajaduse analüüs.

Koolitusvajaduse analüüsi eesmärk oli tuua välja lastekaitsetöötajate õppimisvajadused täienduskoolitusteks, mis toetavad tööks vajalike kompetentside olemasolu.

Analüüsi tulemused viitavad vajadusele viia läbi koolitusi, mis toetavad lastekaitsetöötajaid klienditöö ja juhtumikorralduse paremal sujumisel, samuti ennetamise ja kogukonnatöö ning kohaliku tasandi lastekaitsetöö õiguslike aluste teemades.

Läbiviidud tegevused

Koolitusvajaduse analüüs on läbi viidud perioodil juuli 2014 – mai 2015 hõlmates järgnevaid tegevusi:

- toodi välja lastekaitsetöötajatele vajalikud koolitusteemad, mis kajastusid uue lastekaitseaduse koostamisega seotud uuringutes ja dokumentides, mis on viimastel aastatel Eestis läbi viidud, sh Laste ja perede arengukava 2012-2020 (2011) (kättesaadav: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf);
- toetudes sotsiaaltöötaja kutsestandardile, rahvusvahelistele lastekaitsetöötajate kompetentsiraamistikele ja valdkonna ekspertidele, kirjeldati lastekaitsetöötajate töö jaoks vajalikud koolitusteemad;
- viidi läbi ankeetküsitlus lastekaitsetöötajate seas ja fookusgrupi intervjuud;
- tutvustati küsitluse tulemusi TAI sotsiaalvaldkonna koolitusnõukogule, kus toimusid arutelud koolituste sisu ja korralduse üle.

Koolitusvajadus varasemates uuringutes ja dokumentides

Laste ja perede arengukavas 2012-2020 (2011: 30) on märgitud, et kui info abivajavast lapsest laekub lastekaitsetöötajale, peab ta juhtumikorralduse põhimõttel vajalikke osapooli kaasates hindama lapse ja pere toetusvajadust, planeerima, läbi viima ja korraldama toetavaid tegevusi, teenuseid ja muid sekkumisi ning seejärel hindama sekkumiste efektiivsust. Arengukavas on öeldud, et kõigi lastekaitsetöötajate teadmised ja oskused ei ole selleks piisavad ning suur töökoormus pärsib efektiivset tööd. Seetõttu nähakse vajadust arendada erinevaid toetuskeeme keerukate juhtumite lahendamiseks ning pakkuda lastekaitsetöötajatele supervisioonivõimalusi. Ühtlasi on nii viidatud lastekaitsetöötajate õppimisvajadusele töö paremaks sujumiseks juhtumikorralduse põhimõttel.

Uuringud ja dokumendid (*Laste ja perede...* 2011; Merkuljeva & Vesso 2013; MTÜ Lastekaitse Liit 2013; PwC 2013; Riigikontroll 2013 ning MTÜ Lastekaitse Liit poolt 21. mail 2014 poolt EV sotsiaalministrile tehtud

pöördumine lastekaitsetöötajate täienduskoolitusteks ja ESTA eestikakomitee poolt 9. juunil 2015 TAI-le tehtud pöördumine lastekaitsetöötajate koolituskavade väljatöötamiseks) toovad välja lastekaitsetöötajate koolitusvajadusi veel paljudes teemades:

„lapse arengulised vajadused, sh aluspõhimõtted ning vaimse tervise ja käitumisprobleemid“; „lapse ja pere heaolu hindamine“; „klienditöö oskused, sh suhtlemine lapse ja perega“; „töö abivajavate lastega, sh väärkoheldud lapsed, saatjata ja kaubitsetud lapsed ning lapsed, kellel on õigusrikkumine“; „töö peredega, sh päritolupered ning positiivse vanemluse toetamine“; „head kogemused ja praktikad, teadmiste põhised lähenemised“; „ennetamine ja meetmed selles“; „lapse õiguste tagamine, sh lapse huvist lähtumine ja lapse arvamusega arvestamine“; „valdkondade ülene koostöö“; „õigusalased koolitused, sh hooldusõigus, eestkoste, kohtule arvamuste koostamine jm“; „teenuste arendamine ja kvaliteet“; „asutusesisese toetuse läbiviimine ja selles osalemise olulisus“; „uue lastekaitseaduse tutvustamine“.

Koolitusteemad küsitluses

Analüüsis kirjeldati võimalikud täienduskoolituse teemad toetudes sotsiaaltöötajate kutsestandardile, mille Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu kinnitas 2014. a. septembris (kättesaadav: <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10536213/pdf/sotsiaaltootaja-tase-6.7.et.pdf> (kutsestandardi 6. tase) ja <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10536292/pdf/sotsiaaltootaja-tase-7.7.et.pdf> (kutsestandardi 7. tase)) ning rahvusvahelistele lastekaitsetöötajate kompetentsiraamistikele ja lastekaitse valdkonna ekspertidele. Küsitluses olevate teemade kirjeldamisel, küsitluse ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning fookusgrupi intervjuude tõlgendamisel ja tulemuste kokkuvõtmisel osalesid Kati Valma (Tallinna Nõmme LOV), Karmen Toros (Tallinna Ülikool), Helika Saar (MTÜ Lastekaitse Liit), Anna Markina ja Merle Linno (Tartu Ülikool).

Ühes kutsestandardi kompetentsis sisalduvate tegevuste jaoks vajalikud teadmised ja oskused võivad pärineda erinevatest teemavaldkondadest. Näiteks laste ja pere hindamise sooritamiseks võib vaja olla teadmisi ja oskusi hindamise, laste arengu, klienditöö oskuste, võrgustikutöö ja õiguslike aluste valdkondadest.

Ekspertide poolt kirjeldatud teemad koondati kümnesse teemavaldkonda: lapse areng, klienditöö oskused, klienditöö eri sihtgruppidega, laste ja pere heaolu hindamine, juhtumitöö ja juhtumiplaani koostamine, ennetamine, võrgustikutöö, lapse õigused ja valdkonna aluspõhimõtted, õiguslikud alused, administreerimine ja arendamine.

Loetelu koostati eelkõige täienduskoolitustele mõeldes ja ei pruugi katta kõike, mida sotsiaaltöö tasemeõppes õpetatakse. Kirjeldatud koolitusteemad ei taotle lõplikkust, vaid on avatud täiendustele vastavalt valdkonnas toimuvatele arengutele.

Koolitusvajaduse uuring

Koolituste vajalikkust kirjeldatud teemades selgitati elektroonilisel teel täidetava ankeetküsitlusega, mis viidi läbi lastekaitsetöötajate seas 18. septembril – 3. oktoobril 2014 TAI poolt hallatavas elektroonilises keskkonnas. Ankeetküsitluse tulemusi täpsustati fookusgrupi intervjuudega, mis toimusid 22. oktoobril – 11. novembril 2014.

Ankeetküsitluses uuriti, kui võrd vajalikeks peavad lastekaitsetöötajad ekspertgrupi poolt koostatud koolitusteemasid igapäevatoos – kas on teemasid, mis on lastekaitsetöötajate jaoks üldiselt töös vähem vajalikud ehkki kajastuvad kutsealal või dokumentides. Teiseks uuriti, kui paljud vastanutest on juba osalenud nendes teemades täienduskoolitustel ning milliste pakujate juures. Kolmandaks uuriti, kui vajalikeks peetakse täiendavaid koolitusi nendes teemades.

Vastajad said anda hinnanguid küsimustiku teemadele jah/ei skaalal.

Fookusgrupi intervjuudes täpsustati ankeetküsitluse tulemusi täiendavate koolituste vajalikkuse osas. Igas fookusgrupis valiti uurijate poolt 22 küsimustiku teemat (56-st) tähtsusejärjekorda asetamiseks. Lisaks uuriti fookusgruppides ootusi koolituste vormile ja korraldusele ning täiendõppes osalemise barjääre ja motivatsiooni. Ühe intervjuu kestus oli 2 kuni 3,5 tundi.

Valim

Ankeetküsitluse valimis olid kõik maa- ja kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajad, sh sotsiaaltöötajad, kes täidavad lastekaitsetöötaja ülesandeid. Kokku saadeti küsimustik 324 lastekaitse- ja sotsiaaltöötajale. Sellele vastas 44% koguvalimist (141). Küsimustiku täitis täies ulatuses 32% koguvalimist (105). Osalisi vastuseid oli võimalik teemavaldkondade kaupa toimunud analüüsimisel arvestada.

Fookusgrupp viidi läbi neli - Pärnus, Narvas, Tallinnas ja Tartus. Osalejate valimisel oli kriteeriumiks, et oleksid esindatud linnade, suuremate (sotsiaalosalakonnaga) ja väiksemate valdade ning maavalitsuste lastekaitsetöötajad. Osalejatega võeti ühendust e-posti teel. Kokku osales fookusgruppides 24 lastekaitsetöötajat. Osalejad olid Harju, Ida-Viru, Lääne, Põlva, Pärnu, Saare ja Tartu maakondadest.

Ankeetküsitluse ja fookusgrupi intervjuude tulemused

• Küsimustiku teemade vajalikkus igapäevatoos

Küsitluse tulemused näitavad, et enamik vastanutest peab kõiki küsimustiku teemasid vajalikuks oma igapäevatoos.

• Varasem täienduskoolitustel osalemine

Lastekaitsetöötajad andsid hinnangu, millistel küsimustiku teemadel on nad juba varem koolitusi läbinud. Kaheksas teemas olid täiendavat koolitust saanud 50-62% küsitlusele vastanutest (n=105):

„andmesüsteemide kasutamine (STAR vm)“; „lastekaitsetöö juriidilised alused, peamised seadused (lapse ja vanemate õigused, ülalpidamiskohustus, hooldusõigus)“; „koostöösuhte loomine perega, usaldussuhe, aktiivne kuulamine, suhtlemisoskused“; „lastekaitsetöötaja õigused ja kohustused (pereellu sekkumine, menetlused jm)“; „klienditöö põhimõtted, lapse- ja perekeskne lähenemine“; „erivajadusega lapsed (psüühilise erivajadusega, sõltuvusprobleemiga, vaimu- ja füüsilise puudega)“; „klienditöö erinevate sihtgruppidega“; „väärkoheldud laps ja abistamisvõimalused“

Ülejäänud teemades (48) oli täienduskoolitusi saanud alla poole vastanutest. Vähe on osaletud täienduskoolitustel mõnes hindamise teemas, mis on oluline varasemate uuringute ja dokumentide järgi - *„erinevate hindamistulemuste seostamine omavahel; vajaduste, riskide, probleemide ja ressurside kindlakstegemine“* (21% vastanutest, n=105). Samuti olulises teemas - *„töö lapse päritoluperega, abistamisvõimalused lapse ja pere taastühinemiseks“* on vähesed osalenud täienduskoolitusel (17% vastanutest, n=105).

Vähim on koolitustel osaletud teemades, mis kuulusid „Administreerimise ja arendamise“ teemavaldkonda (*„järelevalve lasteasutuste sisehindamise üle“; „uute teenuste arendamine, nt asendushoolduse puhul“; „uuringute ja ekspertiiside algatamine ja läbiviimine“; „riskide hindamine oma vastutusalas“*) (7-11% vastanutest, n=105).

Koolituste pakkujaid oli küsimustikus märgitud 52. Kõige enam Tallinna Ülikooli ja Tervise Arengu Instituuti, MTÜ Lastekaitse Liitu, Sotsiaalministeeriumit, maavalitsusi ja Tartu Ülikooli. Samas oli ülikoolide puhul veidi ebaselge, kas kõik vastajad pidasid silmas täienduskoolitusi või pigem tasemeõpet.

• Täiendava koolituse vajamine küsimustiku teemades

Küsimustiku teemadele vastanute poolt täiendava koolituse vajamisele antud hinnangud jagati analüüsis kõrgeteks, (vastanutest 65% või rohkem pidas koolitust vajalikuks); keskmisteks (vastanutest 55-64% hindas koolituse vajalikuks) ning madalateks (alla 55% hindas täiendava koolituse vajalikuks).

Suurem osa teemasid (35 teemat 56-st) said kõrge hinnangu.

Kümme kõige kõrgema koolitusvajadusega teemat olid klienditöö oskuste, õiguslike aluste, lapse arengu ning lapse ja pere heaolu hindamise teemavaldkondadest:

„suhtlemine lastega eriolukordades (kriisiseisund, agressiivne laps, narkootilise aine mõju all...)“; „lastekaitsetöötaja õigused ja kohustused (sh pereellu sekkumine, menetlused jm)“; „kriisiolukordade lahendamine“; „täitemenetlus (lastekaitse ja kohtutäituri võimalused)“; „kohtule arvamuste ja avalduste koostamine“; „väärkoheldud lapsed (sh seksuaalselt) ja abistamisvõimalused“; „klienditöö erinevate sihtgruppidega“; „erinevas vanuses ja seisundites laste intervjuerimine“; „lapse huvi esindamine“

menetlustes, sh kohtus“; „erivajadustega lapsed (psüühilise erivajadusega, sõltuvusprobleemiga, vaimu- ja füüsilise puudega)“.

Küsitluseks koostatud teemavaldkondade järgi vaadates on peamised tulemused järgmised (ankeetküsitluse ja fookusgruppide järgi):

Lapse arengu teemavaldkonnas hinnati ankeetküsitluse järgi kõige kõrgemalt teemasid:

„erivajadustega lapsed (psüühiliste erivajadustega, sõltuvusprobleemiga, vaimse- ja füüsilise puudega“; „väärkoheldud lapsed (sh seksuaalselt) ja abistamisvõimalused“.

Ent lapse arenguga seotud teemades hinnati koolitusvajadust kõigis kõrgelt. Fookusgruppides tõdeti, et erivajaduste teema on viimasel ajal üha olulisem, lapsevanemad ja lasteaiaõpetajad ootavad lastekaitsetöötajalt nõu.

Samuti ilmnes, et väärkoheldud laste äratundmise ning nende ja nende vanemate abistamisvõimalustest soovitakse rohkem teada.

Lapse arengu teemas arvati, et võiks käsitleda uuemaid teooriaid, mida tasemeõppes ei ole õpitud või peaks kordama, kui ülikooliõpingutest on palju aega möödas.

Lapse ja pere heaolu hindamise teemavaldkonna teemades hinnati kõigis täiendav koolitus kõrgelt vajalikuks.

Kõige kõrgemalt hinnati teema: *„erinevas vanuses ja seisundis laste intervjuerimine, meetodid ja tehnikad“.*

Hindamise teema tuli arutlusele kõigis fookusgruppides peamiselt seoses pere riskide ja ressursside hindamisega, erinevate hindamisvormide ja abivahendite kasutama õppimisega ning hindamistulemuste tõlgendamisega. Fookusgruppides tõdeti, et lapse ja pere heaolu hindamine on alus, millest otsuste langetamisel või tegevuste planeerimisel lähtuda. Hindamisega saadud infot ootavad ka koostööpartnerid. Kahes grupis tõusetus lisaks hooldus-, lapsendaja- ja eestkosteperede hindamise ning toetamise teema.

Klienditöö oskuste teemavaldkonna teemadest olid ankeetküsitluses kõrge koolitusvajadusega need, mis puudutasid lastega suhtlemist, vaidluste lahendamisele kaasaaitamist (lahutuse, lähisuhtevägivalla puhul), meetodeid (nt. klientide motiveerimiseks teenustele minema, koolis käima), eneseanalüüsi klienditöös ning klienditöö põhimõtteid. Kõige kõrgemalt hinnati koolitus vajalikuks teemas:

„suhtlemine lastega eriolukordades (kriisiolukordade lahendamisel, agressiivne laps, narkootilise aine mõju all jm)“;

Fookusgruppides tuli kõigis esile lastega suhtlemise teema, nii erinevas vanuses kui erinevates seisundites. Ilmnes, et võib vaja olla oskusi teismeliste motiveerimiseks koolis käima. Räägiti, et töös on suur osa lahutavate või lahutanud vanematega tegelemisel, seoses hooldusõiguse küsimustega. Iseenda analüüs seoses klienditööga hinnati samuti vajalikuks ning intervjuudes tõdeti, et eneseanalüüsimisel vajatakse ka tuge, näiteks tööandjalt, supervisioonist või koolitusest.

Ankeetküsitluse järgi oli keskmise koolitusvajadusega teema *„koostöösuhte loomine perega“*. Fookusgruppides nähti selle teema vajadust seoses keerulisemate juhtumitega. Näiteks tööga päritoluperedega, kriisiolukordades või pere motiveerimisega teenustel osalema.

Klienditöö eri olukordades teemavaldkonnas olid ankeetküsitluse järgi kõige kõrgema koolitusvajadusega teemad: *„kriisiolukordade lahendamine“;*

„klienditöö erinevate sihtgruppidega (perevägivalla juhtumid, sõltuvus- või vaimse tervise probleemiga vanemad, lapsed, kellel on õigusrikkumine jm)“.

Erinevatest sihtgruppidest nähti koolitusvajadust kõige enam nii ankeetküsitluse kui fookusgruppide järgi perevägivalla juhtumite ning sõltuvus- või vaimse tervise probleemidega vanemate teemas. Fookusgruppides osalejad soovisid koolitustelt arutelu, kuidas saavad lapsed ja vanemad tuge, millistelt teenustelt. Samuti tuli perevägivalla ja/või laste väärkohtlemise juhtumite puhul teemaks kaalutusotsuse tegemine.

Eraldi väärrib märkimist teema *„kultuuriliste jm eripäradega (religioon, seksuaalne orientatsioon jm) arvestamine koostöös“*. Teema oli küsitluse tulemuste järgi keskmise koolitusvajadusega, kuid kõigis fookusgruppides tuli esile kui töö osa, milles võiks juhendamist olla.

Juhtumitöö ja juhtumiplaani koostamise teemavaldkonnas hinnati ankeetküsitluses kõrge koolitusvajadusega teemasid, mis olid seotud lapse esindamisega erinevates menetlustes (õppenõukogus, alaealiste komisjonis, kriminaalmenetlustes jm), tööga perest eraldatud lapse päritoluperega, juhtumiplaani koostamisega lapse perest eraldamise ennetamiseks või perega taasühinemiseks ning lapsele sobiva asendushoolduse vormi leidmiseks.

Fookusgrupi intervjuudes tõdeti, et juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus on kasulikud süsteemseks lähenemiseks tööle, kuid probleemi nähti, et juhtumeid on väga palju. Laste ja pere arengukavas 2012-2020 on selle lahendamiseks pakutud toetuskeemide väljatöötamist keeruliste juhtumitega toimetulemiseks ning supervisiooni võimalust. Vaadates teemasid kogu küsimustiku ulatuses, on võimalik välja tuua, et juhtumikorralduse kui süsteemse lähenemise eri osades hinnati koolitusvajadus kõrgeks, nt kontakti loomine lapsega, heaolu hindamine, juhtumiplaani koostamine, töö erinevate sihtgruppidega. Koostöös erinevate valdkondade spetsialistidega ehk võrgustikutöö osas olid hinnangud tagasihoidlikumad. Fookusgruppides ilmnis veel oluline teema: „*lastekaitsetöötaja läbipõlemise vältimine ja turvalisus*“. Ühtlasi viitab see vajadusele saada võimalusel supervisiooni.

Võrgustikutöö teemavaldkond on juhtumikorraldusega seotud. Siin ei olnud ankeetküsitluse järgi kõrge koolitusvajadusega teemasid. Fookusgruppides arvati, et võrgustiku partnereid juba teatakse ning koolitusi on ka olnud. Vestlustes ilmnis, et võrgustikutöö toimimine võib olla omavalitsuseti erinev ning koostööprobleemid spetsialistide võrgustikus mõjutavad tööd perega. Ent erinevate partneritega sujub koostöö ja info vahetus samuti erinevalt. Samas ilmnis vestluse käigus, et kogemuste vahetamine toetab teadmisi võrgustikutöös kasutatavatest dokumentidest ning täpsustab koostööpartnerite rolle ja ülesandeid. Seega tuli fookusgruppides välja vajalik koolitusteema: „*võrgustiku osapoolte rollid ja ülesanded*“. Veel ilmnis intervjuudes, et võrgustiku ühistegevuse hindamine oleks suur samm edasi.

Ennetamise teemavaldkonnas hinnati kõrgelt vajalikuks teemad, mis olid seotud riske ennetavate ja vähendavate programmidega ja ennetustööga üldiselt ning vanemlike oskuste edendamiseks.

Fookusgruppides ilmnis, et osalejad soovivad selgemat arusaama, mida ennetustöö endas üldiselt hõlmab. Sellepärast, et üht teist ennetuseks juba ka tehakse ning hea oleks saada mingisugune terviklik pilt ennetuse olemusest.

Kogukonnatöö teemadega seoses arvati, et töö on senini olnud suures osas juhtumipõhine ning kogukonnatöö või tugi kogukonnalt võiks suurem olla. Samuti ilmnis, et lastekaitsetöötajad ootavad tuge koostööpartneritelt kogukonnas ja ka omavalitsuselt – et juhtkond mõistaks ka kogukonna olemust ning on valmis toetama laste ja pere heaolu seal.

Mitmes fookusgrupis ilmnis seoses kogukonnatööga oluline teema: „*suhtlus meediaga*“. Tõdeti, et meediaga suhtlemine on keeruline, selleks on vähestel ettevalmistust, kuid võib juhtuda, et seda on vaja teha.

Õiguslike aluste teemavaldkonnas hinnati ankeetküsitluses pea kõik teemad kõrge koolitusvajadusega. Kõige kõrgemalt hinnati teemasid:

„*lastekaitsetöötaja õigused ja kohustused (sh pereellu sekkumine, menetlused jm)*“;

„*täitemenetlus (kohtutäituri ja lastekaitse võimalused)*“

„*kohtule arvamuste ja avalduste koostamine*“;

„*lapse huvi esindamine menetlustes, sh kohtus*“.

Ankeetküsitluse tulemusel kõrge vajadusega täitemenetluse teema tuli fookusgruppides vähem esile. Fookusgrupi intervjuudes tulid mitmel korral esile õiguslikud alused pereellu sekkumisel ning erinevatest seadustest tulenevalt. Seoses kohtuvaidlustega ja arvamuste avaldamisega kohtule oli kõigis fookusgruppides teemaks „*lapse huvi väljaselgitamine*“. Viimasel ajal on ühed keerulisemad juhtumid seotud lahutavate või lahku läinud lapsevanemate hooldusõigusega.

Kohtumenetlustega seoses tuli fookusgruppides teemaks, et vajalik on suurem juristi tugi lastekaitsetöötajatele. Seda ei pruugi olla võimalik täienduskoolitusega korvata.

Hooldusõigusega seoses tuli kõigis fookusgruppides esile veel teema: „*rahvusvaheline koostöö ja piiriülesed juhtumid*,“ mida tuleb töös järjest enam ette.

Lapse õiguste ja lastekaitse valdkonna aluspõhimõtete teemavaldkonnas hinnati ankeetküsitluses kõrge koolitusvajadusega eetiliste vastuolude lahendamise teemat.

Fookusgruppides tõdeti, et eetikaga on seotud kogu lastekaitsetöö läbivalt. Töö mõjutab last ning terve pere toimimist ja nende lähikonda. Öeldi, et see on suure vastutus.

Veel tõdeti fookusgruppides, et lapse õigused ja valdkonna aluspõhimõtted on teemad, millest kogu töö lähtub. Näiteks ei ole lapse huvi olemust mõistmata võimalik muid tegevusi – lapse intervjuueerimist, heaolu hindamist – tulemuslikult teha.

Administreerimise ja arendamise teemavaldkonnas hinnati ankeetküsitluses kõrge koolitusvajadusega teemasid, mis olid seotud riskide hindamisega oma vastutusalas, uute teenuste arendamisega ning uuringute ja ekspertiiside algamise ja läbiviimisega.

Fookusgruppides ilmnes soov teada teenuste arendamisest, sh omavalitsuste üleselt (nt. tugiisikute koolitamine). Toodi välja lisaks teenuste kvaliteedistandardite olemasolu vajadust. Riskide hindamine oma vastutusalas seostus intervjuudes oma töö analüüsimisega, et töötaja oskaks oma tegevuse või tegemata jätmise riske hinnata.

- **Koolituste vormi ja korraldust puudutavad uuringu tulemused**

Fookusgruppides arutati ja tehti ettepanekuid koolituste vormi, korralduse ning osalemise motivatsiooni ja/või takistavate tegurite kohta. Alljärgnevalt on antud need mõtted edasi kokkuvõtlikult.

- Koolitused peaksid vormi poolest sisaldama nii uuema teooria kui praktika käsitlemist seostatuna. Praktilised näited aitavad oma töö reflekteerimisele kaasa ning see on parem kui teooria kesksus. Samas võõras kogemus ilma taustateadmisteta ei pruugi teise spetsialisti töös rakenduda. Hea on, kui koolitaja on oma ala hea asjatundja nii teorias kui praktikas. Koolitaja peaks suutma õppeprotsessi sisuliselt ja vormiliselt ohjata, kuid osalejad soovivad tunda end kaasatuna. Koolituste sisukusele esitab nõude lastekaitsetöötajate tihe töögraafik, mistõttu ei soovitata kulutada aega n.ö. tühikäikudele.

Koolitus võiks olla vahelduv, mitmekesiste õppemeetoditega. Positiivseid kogemusi on lastekaitsetöötajatel seminari vormis õppimisega, kus tekib dialoog erinevate erialade esindajate vahel või kolleegidega. E-õpe võib olla kontaktõppele täienduseks.

- Korralduslikus mõttes on optimaalseim koolituse maht korraga kaks õppepäeva, kuid pikaajalised koolitused annavad rohkem süvateadmisi. Hea ajaline intervall koolitusteks on kahe päevane õppetsükkel, mis vaheldub mõne nädalase vahega, mil koolitusel kogetut saab vaagida. Koolituste toimumine piirkonnas aitab hoida kokku töö- ja pere aega ning sõidu- ja ööbimiskulusid. Samas on ööbimisega koolitustel hea võimalus õhtuti kolleegidega kogemusi vahetada.

Hea oleks, kui koolitus ei langeks kokku toetustega tegelemise perioodiga, nii et kuu lõikes on optimaalseim 20.-30. kuupäeva vahel, kuid võib omavalitsuseti varieeruda. Parim õppe toimumisaeg on kevad- ja sügiskuu. Koolitustest info saamiseks võiks olla mingisugune ühtne kanal, kuhu suuremad pakkujad oma kursused „üles riputavad“.

- Oluliseks mõjuteguriks ja/või takistuseks koolitustel osalemisel on aja leidmine selleks. Aeg on lastekaitsetöös väärtuslik ressurss ning osalemist on takistanud samaaegsed tööülesanded. Hea oleks, kui info koolitustest jõuab pikalt ette. Hinnatakse, milline on koolituse pikkuse ja sellele sõiduks kuluva aja suhe ning kas kursus on piisavalt sisukas ja vajalik. Ning osalemist mõjutab varasem kogemus koolitajaga. Fookusgruppides ilmnes veel, et koolitusi pakutakse ja tasuta üritusi on piisavalt, kuid mõnevõrra väsitab lühikursuste paljusus ja et infot tuleb erinevatelt üritustelt kildhaaval koguda. Osalemine sõltub ka sellest, kas on rahalisi ressursse koolituse ja kaasnevate kulude (transport, ööbimine) eest tasumiseks. Kui koolitus toimub kodupaigast kaugel, sõltub sellest osavõtt ka ööbimisvõimalustest. Kohalikul tasandil sõltub osalemine mõnel pool veel sellest, kas juhtkond väärtustab koolitust. Tõdeti, et mõneti on koolitusel osalemise motiivideks toitlustus, ainepunktid, saadav tunnistus või muu sisuga mitte seotud tegur. Narvas toimunud fookusgrupis toodi ühe koolitusel osalemise barjäärina välja läbiviimise keel. Ehkki vene keelt emakeelena kõnelevad lastekaitsetöötajad

oskavad eesti keelt ja osalevad paljudel eestikeelsetel kursustel, tekib koolituspäeva lõpuks spetsiifilistest erialastest terminitest arusaamisega raskusi.

Tulemuste võrdlus varasemates uuringutes välja toodud teemadega

Lastekaitsetöötajate hinnangud koolitusvajadusele teemati langevad suures osas valdkonnas varem läbi viidud uuringute ja dokumentidega kokku (*Laste ja perede...* 2011; Merkuljeva & Vesso 2013; MTÜ Lastekaitse Liit 2013; PwC 2013; Riigikontroll 2013 ning MTÜ Lastekaitse Liit poolt 21. mail 2014 poolt EV sotsiaalministrile tehtud pöördumine ja ESTA eestikakomitee poolt 9. juunil 2015 TAI-le tehtud pöördumine). Lastekaitsetöötajate kõrged hinnangud ankeetküsitluse ja fookusgruppide järgi langevad kokku järgmiste varasemate uurimuste ja dokumentide poolt välja toodud teemadega:

„lapse arengulised vajadused, sh laste ja noorte vaimse tervise probleemid, käitumishäired“; „töö abivajavate lastega, sh lapsed, kellel on õigusrikkumine“ „väärkoheldud lapse märkamine ja abistamine“; „laste ja perede heaolu hindamine“; „klienditöö oskused, sh suhtlemine laste ja peredega“; „töö perest eraldatud lapse päritoluperega“; „vanemlike oskuste edendamine“; „ennetamine ja meetmed selles“; „õiguslikud alused töös“; „teenuste arendamine ja kvaliteet“; „lapse õigused, sh lapse huvi hindamine“ ning „asutusesisene töötajate toetamise läbiviimine ja selles osalemise olulisus“.

Juhtumikorralduses hinnati kõrgelt selle kui süsteemse lähenemise eri osi – teemasid hindamisest, juhtumiplaani koostamisest, tööst peredega, sh lastega kontaktloomisest, ka tööle hinnangu andmisest/selle analüüsimisest, siis teemasid koostööst teiste valdkondade spetsialistidega, sh kogukonnatöös, hinnati keskmiselt või vähem. Fookusgrupi intervjuudes ilmnis, et kasulik on koolitusel käsitleda võrgustiku osapoolte rolle ja ülesandeid.

Valdkonna ekspertide koolitusnõukogu

Detsembrist 2014 kuni maini 2015 toimusid TAI sotsiaalvaldkonna koolitusnõukogu laiendatud koosolekud lastekaitsetöötajate koolituste teemal, kus osalesid Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö instituut, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi sotsiaaltöö õppetool, Tallinna Nõmme Linnaosa Valitsus, MTÜ Lastekaitse Liit, Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon, Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakond, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Linnade Liit.

Arutleti teemadel, mida lastekaitsetöötajad kõrgelt hindasid ning mis on olulised uuringutes või kutsestandardis, kuid mida küsitluses tagasihoidlikumalt hinnati.

Koolitusnõukogu arutelu tulemusel, valiti neli teemat, mis annavad lastekaitsetöök baastadmisi ja –oskusi: lapse heaolu hindamine ja juhtumikorraldus, töö laste ja peredega (sh suhtlemine), ennetus ja kogukonnatöö ning õiguslikud alused kohaliku tasandi lastekaitsetöös. Täiendavad teemad kasvasid välja nende teemade aruteludest. Need olid sellised, mida ei jõua baaskoolitus ajaliseselt piisavalt katta, nt väärkoheldud laste ja nende perede abistamine, põhjalikum hindamise teema, kaalutusotsus jm.

Koolitusnõukogu tegi ettepaneku koostada koolitustele toeks e-õppekeskkond, kus on õppematerjalid ning võimalused teadmiste hindamiseks. Ühe materjalina soovitati koostada ülevaade erinevatest seadustest tulenevatest lastekaitsetöötaja õigustest ja kohustustest.

Tervise Arengu Instituut tänab kõiki lastekaitse- ja sotsiaaltöötajaid, kes koolitusvajaduse analüüsi küsitluses osalesid – küsimustikule vastasid ja fookusgrupi intervjuudes arvamust avaldasid!

Täname ka valdkonna eksperte, kes osalesid lastekaitsetöötajate koolitusteemade kirjeldamisel, küsitluse ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning tulemuste ülevaatamisel! Samuti täname kõiki TAI sotsiaalvaldkonna koolitusnõukogu laiendatud koosolekutel osalenud organisatsioone ja nende esindajaid, kes koolituste sisu ja korralduse üle kaasa mõtlesid!

Terviktekstiga tutvumiseks pöördu aadressil: liana.rumvolt@tai.ee (TAI koolitusspetsialist).

Allikad

ESTA eetikakomitee 9. juuni 2015 pöördumine TAI direktorile ettepanekutega lastekaitsetöötajate koolituskavade väljatöötamiseks.

Kutsekoda (2014 a). *Kutsestandard. Sotsiaaltöötaja, tase 6*

<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10536213/pdf/sotsiaaltootaja-tase-6.7.et.pdf>

[14. aprill 2015]

Kutsekoda (2014b). *Kutsestandard. Sotsiaaltöötaja, tase 7*

<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10536292/pdf/sotsiaaltootaja-tase-7.7.et.pdf>

[14. aprill 2015]

Laste ja perede arengukava 2012-2020. (2011). Tallinn: EV Sotsiaalministeerium.

http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede

[_arengukava_2012_-_2020.pdf](http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede) [14. aprill 2015]

Lastekaitseadus. (2014). Riigi Teataja I, 06.12.2014

<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001> [15. aprill 2015]

Merkuljeva, T., Vesso, S. (2013). *Lastekaitsetöötajatele suunatud supervisiooni süsteemi väljatöötamine.* Tallinn: International Supervision and Coaching Institute.

<http://www.isci.ee/wp-content/uploads/2013/06/LK-t%C3%B6%C3%B6tajate-SV-s%C3%BCsteem-ISCI-kodulehele2.pdf> [14. aprill 2015]

MTÜ Lastekaitse Liit (2013). *Lapse heaolu hindamine.*

[http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Uuring-Lapse-heaolu-](http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Uuring-Lapse-heaolu)

[hindamine.pdf](http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Uuring-Lapse-heaolu) [14. aprill 2015]

MTÜ Lastekaitse Liidu 21. mai 2014 pöördumine EV Sotsiaalministrile ettepanekutega lastekaitsetöötajate täienduskoolituseks.

PwC (2013). *Lastekaitse korralduse uuendamise alusanalüüs*

https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lastekaitse

[_alusanaluuus_pwc_2013_27.11_2.pdf](https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lastekaitse) [14. aprill 2015]

Riigikontroll (2013). *Laste hoolekande korraldus valdades ja linnades.*

<http://www.riigikontroll.ee/tabid/168/amid/557/ItemId/664/language/et-EE/Default.aspx>

[14. aprill 2015]

Tartu Ülikool RAKE (2013). *Lastekaitseaduse eelnõu mõjude analüüs*

http://www.ec.ut.ee/sites/default/files/ec/lastekaitse_seaduse_eelnou_mojude_hindamine_lo

[ppraport.pdf](http://www.ec.ut.ee/sites/default/files/ec/lastekaitse_seaduse_eelnou_mojude_hindamine_lo) [14. aprill 2015]